

Tårnfalkene (*Falco tinnunculus*) på Samsø – hvad lever de af?

Jan Kjærgaard Jensen¹ & Mogens Wedel Heinen²

Tårnfalke (*Falco tinnunculus*) er effektive og meget alsidige jægere. De kan tage både mus, firben, insekter, frøer og fugle. Ifølge både Trap-Lind (1979) og Gønsbøl (1987) er hovedparten af føden i Danmark små pattedyr især markmus. Det er nu nok ikke hele sandheden, men afspejler mere hvad der er tilgængeligt og let at fange. I undersøgelser fra Mols fandt både Jensen (1966) og Kjærgaard (1992), at falkene også tog mange firben, men også her udgjorde mus dog også hovedparten af føden.

Billede 1: Tårnfalk ved sin redekasse.
Foto: Mogens Wedel Heinen.

Samsø er en relativ isoleret ø. Her lever en pæn bestand af tårnfalke, men her er ikke markmus eller andre studsmus, og det åbne spørgsmål er derfor: Hvad erstatter markmusene i føden?

For at belyse dette emne nærmere har forfatterne forsøgt at indsamle iagttagelser fra øen, der kunne give os et fingerpeg derom.

MATERIALE

Oplysninger om føden blev samlet på to måder.

Spredte feltiagttagelser

Der findes flere direkte iagttagelser af tårnfalkes jagt, og dette anekdotiske materiale giver dog oplysninger, så spredt det end er. Tårnfalke er set lande tidligt på formiddagen kortvarigt i græs og hurtigt lette igen og så ned igen og op igen. Det kan selvfølgelig være fejlagtige angreb, men det virkede dog mere systematisk, og det antages at det nærmere drejedes sig om, at de fangede insekter, sandsynligvis græshopper der sad stadig sløve af nattekulden. Ned - snuppe en græshoppe - og op igen.

Tårnfalke er set flyve med firben i næb-

bet, og er set fange små nyligt forvandlede frøer ved at løbe efter dem på en markvej, medens frøerne var på vej i land fra yngledammen.

I et udhus til en af de gamle gårde blev tårnfalken set inde på et loft, hvor der yngede svaler, og man kan let forestille sig, at de har taget svaleunger.

Undersøgelse af rede

I 2015 og 2017 var vi så heldige at den ene forfatter (MWH) (<http://samsofugle.easytell.dk/>) kunne skaffe indholdet af i alt tre redekasser fra Filipdal ved Besser, hvor der havde ynglet tårnfalke. Redematerialet bestod af grove savspåner, hvori der var rodet en del føderester og ekskrementer. Indholdet blev udsorteret for at se, hvilke føderester der var heri.

Det var forhåbningen, at der ville være intakte gylpboller i materialet, men dette var ikke tilfældet, og det var derfor nødvendigt at gennemgå materialet visuelt og pille identificerbare dele fra.

Resultater fra redeundersøgelser

I materialet fra 2015 blev der mere detaljeret fundet følgende bytterester:

- Stære, vinger og fødder af min. 13 eksemplarer, samt mange løse fjer.
- Landsvale, fjer, delvis udvoksede.
- Fjer, gule brystfjer svarende til gulspurve.
- Jordløber (Løbebille - *Pterosticus* sp.). Rygskjold og dækvinger af min 2 eks.
- Ådselbille, dækvinger 2 stk., kan være sekundært indblandet.
- Fluer.
- Puppehylstre, givet sekundært.

Der blev ikke identificeret rester af padder, firben eller småpattedyr.

I rede 1 fra 2017 blev følgende identificeret:

- Stær, ben og overarmsknogle
- Stær, store mængde løse fjer.

Summary

Investigation of food of Kestrel (*Falco tinnunculus*) at the island Samsø, Denmark.

In general, the main food of Kestrel is found to be voles. However, at Samsø there are no voles, so the question was, what does the Kestrels eat here?

From miscellaneous sighting and dissection of nest materials it was found that the food primarily was birds especially juveniles, supplemented by frogs, lizards and insects.

The question is, if such a diet is sufficient for reproduction. The population of Kestrels is stable, but from 3 nests it was found that they only had 1-2 young compared to about the double most other places.

Keywords: Kestrel, food, Island Samsø

Nøgleord: Tårnfalk, fødevalg, Samsø

¹Jan Kjærgaard Jensen, Svinsbjergvej 1, DK 8654 Bryrup, kjaergaard@gmx.com

²Mogens Wedel Heinen, Østerløkke 52, 8305 Samsø, mowh@post.tele.dk

Billede 2: Tårnfalk med fuglebytte – solsort. Foto: Mogens Wedel Heinen.

- Lærke, fjer.
- Landsvale, fjer under udvækst sandsynligvis fra en stor unge.
- Frø, 4 rørknogler.
- Ådselsbille, 2 dækvinger kan være sekundært indblandet, men da de er delvis itubruddt, er det næppe sandsynligt.
- Snudebille sp. irgrøn dækvinge af lille bille.
- Løbebiller, 4 dækvinger svarende til jordløbere.
- Biller, flere løse ben og andre sorte kitindele både løst i redemateriale og gylplumper.
- Fluepupper.
- Puppehylstre af klannere.

I rede 2 2017 blev følgende identificeret:

- Stær, 5 vinger svarende til denne.
- Stær, undernæb i gylplump.
- Stær, løse fjer i mængde.
- Engpiber/skovpiber løse fjer.
- Engpiber, ben med lang lige bagklo.
- Landsvale, fjer delvis udvoksede sandsynligvis af ung fugl.
- dele af brystben.
- Frø, rørknogle.
- Firben, hofteben.
- Løbebiller, 4 dækvinger + adskillige løse dele der sandsynligvis hidrører herfra.
- Ådselbille, 7 dækvinger hvoraf flere er delvis beskadigede.

DISKUSSION

For årsagen til det begrænsede antal padder kan det spille ind, at fordøjelsen hos rovfugle er så kraftig, at selv knoglerne opløses helt, og der vil hermed kun være få rester tilbage (J. Terp Laursen, pers. comm. 2018).

Hos firben vides det, at hornskællene ikke fordøjes (Kjærgaard 1992). Hvis man ikke kan finde hele gylpboller, kan eventuelle skæl dog let overses i redematerialet, også selvom der under udsorteringen var opmærksomhed herpå.

En forklaring netop her kan også være, at redekasserne, hvorfra rede materialet er samlet, sidder på Sydøen. Her er mængden af firben lavere end på Nordøen.

På Samsø er der fundet skovmus, halsbåndmus og husmus (Baagøe og Jensen 2007, Kjærgaard 2015). I forhold til tårnfalke har disse den ulempe, at de helt overvejende er natakative, og derfor sjældent er tilgængelige for tårnfalken.

Indenfor fuglene blev der især fundet stær. Det var uventet, at føden skulle være så ensidig, men en del af forklaringen kan være at unge stær er udbredt på øen samt rovfuglenes adfærd. Tårnfalke er ikke ret gode til at tage fugle i luften, byttet tages på jorden enten ved et dyk eller ved at gå rundt på jorden. Stær vil ofte færdes på jorden enten på græsarealer eller ved tangvolde. Fangst her vil svare til at tage en mus. Andetsteds er det iagttaget, at en tårnfalk kunne tage en vandrikse, (egen obs. JKJ) også en art der ofte netop går rundt næsten som en mus på jorden.

På Samsø er der registreret 5-7 par tårnfalke (Wedel-Heinen, pers.obs. 2015), svarende til ca. 19 km² per par imod 28 km² i det øvrige land (<http://dofbasen.dk/>), så der er ingen tvivl om at tårnfalke kan trives her, men det næste spørgsmål er så, om dette specielle fødegrundlag er tilstrækkeligt til en god reproduktion. Det ser faktisk ud til,

at tårnfalkene på Samsø får færre unger. Der er kun oplysningerne om tre kuld, og disse var kun på 1-2 unger pr. kuld (Wedel-Heinen pers.obs. 2018), og dette i modsætning til fastlandet, hvor tårnfalk typisk kan opfostre mindst 3-4 unger pr kuld (https://en.wikipedia.org/wiki/Common_kestrel).

KONKLUSION

Taget som en helhed findes følgende kostplan til Samsøs tårnfalke om sommeren: fugle, især ungfugle udgør basis i kosten, og særligt de arter der færdes på jorden. Dette suppleres med:

På solskinsdage tages firben, græshopper og andre større insekter.

På regnvejrsdage tages frøer.

Foreløbig er der ikke nogen undersøgelser af vinterføden hos tårnfalk på Samsø. På den årstid er der kun adgang til fugle, og vel at mærke voksne fugle, som alt andet lige bør være et vanskeligt bytte for tårnfalken.

TAK

Forfatterne vil meget gerne takke flere for gode oplysninger og hjælp undervejs, en særlig tak til de folk der har leveret reder til undersøgelsen. Uden dem havde der stadig blot været forundring.

CITERET LITTERATUR

- Baagøe H & Jensen T S (red) (2007) Dansk pattedyr atlas. Gyldendal, København.
- Gensbøl, B (1987) Rovfuglene i Europa, Nordafrika og Mellemøsten. Gads Forlag 2. udgave, København.
- Jensen A (1966) Iagttagelser ved en tårnfalkerede. - Feltornitologen 8(4): 152-153.
- Kjærgaard, J (1992) Tårnfalkens jagt på Krybdyr. - Gejrfuglen: 62-63.
- Kjærgaard, J (2015) Nye observationer af mus på Samsø og Tunø (Sylvaemus). - Gejrfuglen (elektronisk).
- Trap-Lind I (1979) Tårnfalken. Skarvs forlag, København.

Elektronisk:

- <http://dofbasen.dk/>
- <http://fuglehaandbogen.dk/wp-content/uploads/2014/12/Tårnfalk.pdf>
- https://en.wikipedia.org/wiki/Common_kestrel